

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

CHARLES SANDERS PEIRCEN TUOTANNOSTA JA TOIMINNASTA

On the 19th December in 2016

SISÄLLYSLUETTELO: CHARLES SANDERS PEIRCEN TUOTANNOSTA JA TOIMINNASTA

Klikkaa haluamiasi allaolevista linkeistä tutustuaksesi kappaleisiin - Click one of these link to read chapters:

[Klikkaa tästä siirtyäksesi lukuun Collected Papers - teossarjan toimittaminen](#)

[Klikkaa tästä siirtyäksesi lukuun Charles Sanders Peircen henkilöhistoriaa](#)

[Klikkaa tästä siirtyäksesi lukuun Mieli](#)

[Klikkaa tästä siirtyäksesi lukuun Logiikka, matematiikka, metafysiikka ja filosofia](#)

[Klikkaa tästä siirtyäksesi lukuun Kosmologia ja synekismi](#)

COLLECTED PAPERS - TEOSSARJAN TOIMITTAMINEN

Vaikka **C.S. Peirce** mainitaankin usein merkittävimpana amerikkalaisten filosofien joukossa monissakin eri kommentaattoriteoksissa, ei hänen työnsä saanut hänen omana elinaikanaan paljoakaan huomiota, ja se onkin tavallaan myöhemmin koostettu palapeli, ja itse asiassa valtavan prosessin tulosta. Mutta tämä kaikki tapahtui vasta jälkikäteen, ja toisaalta se ei voinut olla mahdollista ilman, että **C.S. Peircen** teksteissä oli aineksia siihen. Itse tutkin hänen filosofiaansa muutamia vuosia, mutta vasta nyt monet hänen ideoistaan eivät selvinneet kunnolla itsellenikään, ja aika on ajanut auttamatta niiden ohi. On paradoksaalista, että hänen filosofiansa vanhenemisen ennustaa tavallaan tämä kyseinen filosofia itse, sillä se painottaa kehitystä, ja sitä, että tieto ja tietäminen ovat asioita, joissa sisällöt käyvät väistämättä vanhentuneiksi, ja että tietäminen on evoluutioprosessi, ja parhainkin tietomme on vain tulkintaa. Mutta jotakin hänen filosofiansa ei ole osannut ennustaa, ja se on tuo äärimmäisen kehityksen päämäärän idea, jossa lait olisivat saavuttaneet täyden voimansa, ja sattuma kadonnut. Koko kehitys on pelkkää tulkintaa, ja sitten sitä ei vaan ole. Tulkinallisesta todellisuudesta ei voi päätellä päädyttävän ”lopulliseen” selittyvyyteen. Se olisi itsessään ristiriitaista! Ei hän tällaista äärimmäistä päämäärää olisi voinut mitenkään ennustaa, jos esimerkiksi *synekismin periaate* olisi tosi, ja kokemusmaailmamme jatkuvuus, koska kaikki elävä kudoshan kuoleutuisi, ellei sattumaa enää olisikaan, ja ei olisi enää tarvettakaan mihinkään vuorovaikutukseen kaikkeiden eri osien välillä. Laulut olisi laulettu, ja pillit pantu pussiin. Mutta on olemassa muitakin syitä sille, että tuonkaltainen kosmologia olisi sittenkin virheellistä; se olisi syyllistynyt siihen samaan josta se on muita syyttänyt näiden yrittäessä selittää sitä, mikä ei ole suoraan aistein tavoitettavissa. Tarkoiton tällä sitä, että jos esimerkiksi idealisteja syytetään sellaisten asioiden selittämisestä, joille ei ole selitystä lainkaan, pitäisi tämä myös pystyä joka tapauksessa erikseenkin todistamaan, sillä sanoahan voi kaikenlaista.

Toisaalta emme voi enää perustellusti olettaa, että vaikka esimerkiksi meidän kolkassamme kaikkeutta asiat kehittyisivätkin tiettyyn täydellisyyteen, ja lain kaikkivoipaisuuteen, ne tekisivät samoin kaikkialla. Kyseessä olisi eräänlainen polttomoottorin malli, joka ei voi enää kehittyä paremmaksi lakkaamatta olemasta polttomoottori. Ihminen ei ole oikeastaan keksinyt parempaa – jos nyt moottoreita puhutaan. Erot kaikkeuden eri osien välillä ovat kuitenkin liian suuret, ja yleinen finalistinen kehitysmalli näyttää lähinnä loppuun saakka kehittyneeltä polttomoottorilta – ei yleispätevältä kaikkeuden piirteeltä. Jos nimittäin olisi

mahdollista selittää kaikki tyhjentävästi ja lopullisesti, olisi se jo tavallaan tehty – tai ainakin toteutunut jossakin. Kuitenkin näyttäisi siltä, että käynnissä olisi koko ajan syntyä ja kuolemaa, aivan kuten *klassinen atomistinen filosofia* oletti olevankin. Sinähän sanotaan, että kaikkeudessa voi olla järjellinen kosmos, jossa asiat olisivat vakaampia kuin muualla, vaikka se olisikin mutkikas, ja alituisesti alttiina entropialle, ja että kosmoksellakin on oma elinkaarensa, ja aikansa.

Avaruustutkimus on paljastanut avaruuden tavattoman monimuotoisuuden, ja senkin, että meidän tuntemaamme elämää ei löydykään niin helposti, ja toisaalta tutkimukset ovat paljastaneet senkin, että elämää löytyy sellaisistakin paikoista, joita aiemmin pidettiin kylminä ja kuolleina taivaankappaleina. Tällaisia ovat mm. aurinkokuntamme suurten planeettojen eräät kuut, ja valtamerten tietyt pohja-alueet. Myös elämän yksinkertaisemmat muodot ovat osoittautuneet luultua sitkeämmiksi. Me olemme joutuneet jatkuvasti päivittämään tällaisia tietoja ajanmukaisemmiksi, ja se osoittaa tavallaan sen, että olemme tehneet vain tulkintoja, ja että koko meidän tietommekin on parhaimmillankin vain likiarvoja.

Me voimme odottaa oikeastaan vain sitä, että esimerkiksi **C.S. Peirce**n kosmologiset näkemykset voisivat päteä vain tietyssä osassa tuntemaamme kaikkeutta, ja emme voi odottaa sitäkään, että lopputulos (mikä se sitten onkaan) olisi mitenkään pysyvä, tai edes vakaa. Enemmänkin näyttäisi saavat vahvistusta hänen synekismin periaatteensa, jota käsittelen tämän tutkielman loppupuolella tarkemmin.

Mutta takasin tuohon julkaisuasiaan.

Kahdeksanosaisen, valtavan teossarjan *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* julkaisun ja koostamisen mahdollisti ennenkaikkea amerikkalainen raha, ja useat sadat henkilöt, jotka uupumatta keräsivät aineistoa ei puolilta Yhdysvaltoja. Taustalla toimivat mm. *Rockefeller Foundation*, *Department of Philosophy of Harvard University* ja *Horace H. Rackham School of Graduate Studies of the University of Michigan*.

Arthur W Burks (1) kirjoittaa teossarjan johdannossa, että sarjan päätoimittajina toimi ainakin kolme henkilöä peräkkäin, ja viimeisin heistä oli **Burks** itse. Hän sanoo, että teossarjaa koostettaessa löydettiin usein samasta teemasta useita **C.S. Peirce**n kirjoittamia versioita, eikä niistä mikään ollut lopullinen, tai ei ollut hahmotettavissa suoraan, millainen sellainen olisi, ja siksi *Collected Papers*-teossarjan tematiikka ja toimituksellinen profiili luotiin valitsemalla osia niistä kaikista, joskaan kaikkea fragmentaarista materiaalia ei voitu tällöinkään täysin poistaa. Eräs valintakriteereistä oli kirjoitusten mahdollinen yleinen kiinnostavuus yhdistyneenä toimitukselliseen politiikkaan. Toisaalta **Burks** toteaa materiaalin kokemisen fragmentaariseksi johtuneen ehkä juuri valitusta toimituksellisesta politiikasta, kuten myös valitusta teoksen otsikoinnista, mikä ei kaikin osin vastaa **C.S. Peirce**n itsensä käyttämää otsikointia. Hänen käyttämänsä tapa alleviivata ja käyttää välimerkkejä on pyritty säilyttämään, vaikka korjauksia onkin tehty. Monet käsikirjoituksista ovat lisäksi laatusoltaan hyvinkin vaihtelevia. Usein löytyy useitakin täysin julkaisukelpoisia osioita sellaisenkin materiaalin joukosta, jolla ei ole yleistä kiinnostavuutta, ja joka olisi parempi liittää jollakin toisella tavoin koottavaan julkaisuun. Lisäksi usein löytyy keskenään vaihtoehtoisia, ja usein epätäydellisiäkin versioita samasta teemasta, joista tulisi sitten valita jokin - ja joissakin tapauksissa sitten se lopullinen versio, joka useista vedoksista koottuna on lopulta kuitenkin vaikeasti ymmärrettävissä ja hahmotettavissa. Editoinnin pitää kaikissa tapauksissa tehdä jokin valinta, ja mikäli välttämätöntä, koostaa irrallisista palasista jotakin kokonaista. Nämä mainitut piirteet ovat toimitustyölle niin tyypillisiä, että luulen, että jokaisesta tyydyttävän **C.S. Peirce**n *paperien edition* aina toteavan: *siinä on runsaasti kulloiseenkin työhön yhteensopimatonta ja fragmentaarista materiaalia*!"

(1) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Introduction., pp. xiv-xv, 1966 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce: koottujen paperien filosofi.*, pp. xiv-xv, 61., Jyväskylä, 12.10. 1986].

Harvardin yliopiston Widener Library'ssa oli kuusikymmentä laatikkoa ja nippuja **C.S. Peirce**n kirjoituksia, joista **Knight W. McMahon** (2) on laatinut selvityksen, ja jaoitellut niissä olevan aineuston:

I SCIENCE OF DISCOVERY

A. Mathematics

B. Philosophy

1. Pragmatism and the Categories

2. Normative Sciences [Logic]

3. Metaphysics

C. Idioscopy

II SCIENCE OF REVIEW: CLASSIFICATION OF THE SCIENCES

III PRACTICAL SCIENCE AND MISCELLANEOUS

IV BOOK REVIEWS

V LIFE AND LETTERS

Unclassified

A. Bibliography

B. Correspondence

1. Personal

2. Professional

3. Business

4. Official: Coast Survey

5. Applications

Harvardin yliopiston *Houghton Library*'ssa oli kaksikymmentä laatikkoa ja nippuja, joita ei oltu vielä katalogisoitu; niillä ei katsottu olevan keskeistä merkitystä niiden fragmentaarisuuden vuoksi. Muun materiaalin paikantamiseksi tehtiin runsaasti työtä, sillä osa siitä oli ennestään tuntematonta. Jokaisessa tapauksessa löytö tutkittiin tarkasti joko kustantajan - tai sellaisen henkilön toimesta, joka oli henkilökohtaisesti tuntenut **C.S. Peircen**.

(2) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VIII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Bibliography, pp. 253-254, 1966 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce: koottujen paperien filosofi.*, pp. 19- 21., Jyväskylä, 12.10. 1986]

CHARLES SANDERS PEIRCEN HENKILÖHISTORIAA

[Klikkaa tästä siirtyäksesi sisällysluetteloon](#)

Filosofit eivät ole juuri koskaan maan köyhien ihmisten poikia ja tyttäriä, vaan yleensä he ovat lähtöisin paremmista oloista, ja ovat saaneet virikkeellisemmän kasvatuksenkin. Tämä pätee erityisesti Yhdysvalloissa, jossa filosofit ovat pääsääntöisesti noista paremmista piireistä. Tosin sitten voi sattua, että joku näistäkin joutuu pulaan, kuten kävi myös **C.S. Peircelle**, joka menetti toistuvasti koko kulloisenkin omaisuutensa, ja joutui panttaamaan kirjojaan, ja kirjoituksiaan.

Joseph Brentin (1) teoksen *Charles Sanders Peirce -- A Life* -mukaan **C.S. Peircen** elämää hallitsi temaattisesti kaksijakoisuus siinä mielessä, että tutkijana hän oli lähinnä nero, mutta hän ei kyennyt järjestämään asioita arkielämässään. **C.S. Peirce** syntyi tiistaina syyskuun 10. päivänä 1839 Cambridgessa, joka oli tuolloin pieni n. 8000 asukkaan protestanttinen college-kaupunki. Hän oli viisilapsisen sisarusparven toiseksi vanhin lapsi ja isänsä suosikki. Äiti, **Sarah Hunt Mills**, oli senaattori **Eliah Hunt Millsin** tytär. Isä, **Benjamin Peirce**, oli Harvardin yliopiston matematiikan professori - sekä Yhdysvaltain merentutkimuslaitoksen ylivalvoja ja Yhdysvaltain tieteen edistämissäätiön johtaja. Hän oli yhdessä Sveitsissä syntyneen paleontologin, **Louis Agassizin** kanssa perustamassa Yhdysvaltain tiedeakatemiaa vuonna 1863. Vaikka **Benjamin Peirce** tukikin monin eri tavoin poikansa **C.S. Peircen** opintoja, oli pojan osana jäädä tuolloin kuuluisan isänsä varjoon. **Joseph Brent** kertoo teoksessaan, että **C.S. Peirce** oli isän puolelta jo kahdeksannen polven amerikkalainen. Suvun esi-isä, **John Pers**, lähti ensimmäisessä muuttoaallossa 1637 Norwichista Englannista ja rantautui Watertowniin Uudessa Englannissa, joka sijaitsee Massachusettsissa. **C.S. Peircen** koulumenestys ei ollut kovinkaan mainittava, ja hän joutui olemaan paljon poissa koulutunneilta sairastamansa kolmoishermostulehduksen vuoksi. Harvardin collegessa **C.S. Peircen** sijoitus oli vasta 79, ja kandidaatin paperit hän sai 1863. Lopputyö käsitteli kemiaa ja se sai arvosanan *cum laude*.

(1) (**Brent, J.**, *Charles Sanders Peirce -- A Life.*, Indiana University Press., Boomington and Indianapolis., 1993)

C.S. Peirce oli usein taloudellisissa vaikeuksissa, ja siitä: (sekä muistakin syistä) hän myi John Hopkins University Library'in useita satoja kirjoja, ja hänen itse kirjoittamaansa materiaalia, kuten hänen omistamiaan kirjojakin on tallennettuna useissa eri kirjastoissa ja yksityiskokoelmissa. **C.S. Peirce** (ensimmäisen) vaimon nimi oli *Koottujen* (2) mukaan **(Melu)Zina Fay Peirce**.

(2) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, edited by **Arthur W. Burks**, VIII, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Bibliography, p. 255, 1966].

Joseph Brentin (3) mukaan **C.S. Peirce** oli kahdestikin naimisissa, ja hänen ensimmäisen vaimonsa, **George Eliotin** ja **Ralph Waldo Emersonin** ystävä ja feministi **Zina Fay** oli jättänyt hänet jo 1876. **C.S. Peirce** menu uusiin naimisiin huhtikuussa 1883 New Yorkissa ja hänen uusi vaimonsa, josta tiedetään vain etunimet **Juliette Annette**, oli eurooppalainen seikkailijatar. He ostivat itselleen tilan maaseudulta ja joutuivat taloudellisiin vaikeuksiin, josta heidät pelasti **C.S. Peirce** veli, matematiikan professori **James Mills Peirce** ostamalla veljensä kirjaston. Maksettuaan rahat hän tosin palautti **Charlesille** kaikki tämän kirjat.

(3) (**Brent, J.**, *Charles Sanders Peirce -- A Life.*, Indiana University Press., Bloomington and Indianapolis., 1993; Vrt. kirjojen osalta: **Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, edited by **Arthur W. Burks**, VIII, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Bibliography, p. 255, 1966)

A.J. Ayerin (4) mukaan **C.S. Peirce** syntyi vuonna 1839, ja kuoli vuonna 1914, ja oli Harvardin yliopistossa matematiikan professorina toimineen **Benjamin Peirce**n poika. **C.S. Peirce** työ herätti vain vähän yleistä kiinnostusta hänen omana elinaikanaan, vaikka hän julkaisikin suuren määrän artikkeleja useissa filosofisissa ja tieteellisissä aikakauslehdissä. Monetkaan niistä kirjoista, joita hän suunnitteli kirjoittavansa, eivät valmistuneet, paitsi fotometriikan alaan kuuluva teos *Photometric Researches* (1878), ja eräs logiikan alaan kuuluva pieni teos, jolle hän ei onnistunut löytämään kustantajaa. John Hopkinsin yliopistossa hän piti logiikasta luentoja viiden vuoden ajan, ja luennoi satunnaisesti myös Harvardissa.

(4) [**Ayer, A.J.**, *The Origins of Pragmatism.*, p. 13, 1968 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce'n näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, p. 7., Jyväskylä., 5.3.1985]

Joseph Brentin (5) mukaan **C.S. Peirce** pääsi vierailevaksi luennoitsijaksi Harvardiin pääasiassa isänsä, **Benjamin Peirce**n arvoavun avulla, sekä myöhemmin John Hopkinsin yliopistoon, joissa **C.S. Peirce** tavoitteli professuuria. Niissä akateemisen uran katkaisi kuitenkin hänen hilliton elämäntapansa - ja asiassa ei painanut se, että hän tunsu logiikan ja filosofian paremmin kuin hänen kilpailijansa, jotka nimitettiin tällaisiin virkoihin. **C.S. Peirce** ura katkesi John Hopkinsissa vuonna 1884.

(5) (**Brent, J.**, *Charles Sanders Peirce -- A Life.*, Indiana University Press., Bloomington and Indianapolis., 1993)

John E. Smith (6) sanoo, että amerikkalainen filosofia on aina tarjonnut monia yllätyksiä, ja on harvoin seurannut mitään puhdasoppisia malleja kehityksessään. **Smith** jatkaa, että tästä syystä ei liene yllätys, että mies, joka pani alulle filosofisen suuntauksen, jota on kutsuttu *pragmatismiksi*, oli tieteteenteoreetikko, loogikko -ja spekulatiivinen filosofi, mutta joka tästä huolimatta oli vaikeasti ymmärrettävä ajattelija, jota hänen aikaisensakaan eivät ymmärtäneet. **C.S. Peirce** oli omana aikanaan, ja on yhäkin suuri arvoitus. Se, että hän oli todella suuri filosofi kaikessa omaleimaisuudessaan ja luovuudessaan, ja on perustellusti asetettavissa filosofianhistorian suurten nimien joukkoon, ei herätä epäilyjä henkilöissä, jotka huolellisesti ovat hänen ajattelunsa tutustuneet. Tästä huolimatta hänen ajattelunsa virta tuntuu ikään kuin karkaavan käsistä, ja olevat tietyllä tavoin inkonsistenttia niin ilmaisunsa -kuin ideointinsa puolesta. **John E. Smithin** mielestä **C.S. Peirce** on ainutlaatuinen amerikkalaisten klassikkojen suhteen siinäkin, ettei hänellä ollut minkäänlaista akateemista virkaa. Se, millainen vaikutus tällä **C.S. Peirce**n ajattelunsa oli, ei ole **Smithin** mukaan keskeisin kysymys. Toisaalta **C.S. Peirce**n epäonnistuminen yliopistomaailmaan kiinnittymisessä ei kerro paljoakaan hänen omaleimastumisensa syistä. Näyttää siltä, että vaikka **C.S. Peirce**n taloudellinen tila jättikin paljossa toivomisen varaa, niin hänen *henkensä* oli tietyllä tavoin näistä ulkoisista rajoitteista vapaa. Mikään tutkimuskohde ei ollut hänelle yhdentekevä, ja hän pyrki alati hahmottamaan maailmasta yhteyksiä, joita kukaan ennen häntä pitkään aikaan ollut pitänyt merkittävänä. Kun **C.S. Peirce** tarkasteli tieteenfilosofiaa, hän tarkasteli samalla Jumalan olemassaolon kysymystä, pyrkien samalla tuomaan

hypoteettisen päättelyn teoriaa uskonnonfilosofisiin tarkasteluihinsa. Hän koki nähdä, kuinka asiat toimivat, ja miltä ne tosiasiaissa näyttävät. Hän ei hyväksynyt ajattelua, jossa asiointilat kuviteltiin etukäteen tietynlaisiksi jo ennen niiden empiiristä kartoitusta; hänen mukaansa hypoteeseja ei tullut laatia sen pohjalta, millaisia asioiden toivottiin löytyvän (etukäteisten mallien mukaisesti järjestyneinä), sillä tällöin mallit pre-determinoisivat sitä, mitä ylipäätään löydetäisiin. **John E. Smith** toteaa, että huolimatta siitä, että **C.S. Peirce** isä tutustutti poikansa jo varsin varhaisella iällä matematiikkaan, ja että **C.S. Peirce** myös eli ympäristössä, jonka muodostivat laboratoriot koeasetelmiseen, ja että hän tutustui jo tuolloin useimpiin luonnontieteiden metodeista, omasi hän **Smithin** mukaan lahjan, jota puhtaalla luonnontieteilijällä harvoin on. **C.S. Peirce** näki asioita syvemältä. Hänellä oli myös tietty metafyyminen ja kosmologinen viitekehys, johon hän alati suhteutti tieteellistä tietämystään, myös silloin, kun hän myöhemmin itse teki empiirisiä tutkimuksiaan.

(6) [**Smith, J.E.**, *The Spirit of American Philosophy.*, New York, pp. 3-37, 1966 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce: koottujen paperien filosofi.*, pp. 1-4., Jyväskylä, 12.10. 1986]

A.J. Ayerin (7) mukaan kun **C.S. Peirce** työskenteli *The United States Coast and Geodetic Survey*'ssä, hän tutustui tuolloin Harvardissa opiskelleeseen **William Jamesiin**, jonka kanssa hänellä oli ystävyysuhde läpi elämänsä. **C.S. Peircella** oli **Jamesiin** suuri vaikutus myös filosofisessa mielessä, ja juuri **Jamesin** kautta **C.S. Peirce**n ideat tulivat laajemminkin tunnetuiksi, vaikka **James** muunsikin ideoita toisenlaisiksi **Deweyn**, **Papinin** ja **Schillerin** lailla. Näistä syistä johtuen **C.S. Peirce** antoi metodilleen myöhemminä vuosinaan nimen *pragmaticism*, minkä arveli riittävän rumaksi, ettei kukaan ryhtyisi enää kidnappaukseen. **A.J. Ayer** kuvaa **C.S. Peirce**n kirjoitustyyliä enganninkielen sanalla *CRABBED*, ja toteaa hänen ilmeisen mieltymyksensä omaan terminologiaan; kuitenkin niin, että tällöin **C.S. Peirce** antaa samasta argumentista useampia versioita siksi, että voisi lähestyä tutkittavaa aihetta monista näkökulmista. **Ayer** katsoo, että **C.S. Peirce** muistuttaa **Jeremy Benthamia** kiinnostuneudessa moniin asioihin ja näkökulmiin.

(7) [**Ayer, A.J.**, *The Origins of Pragmatism.*, pp. 13-14, 1968 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce: koottujen paperien filosofi.*, p. 8., Jyväskylä, 12.10. 1986]

Arthur W. Burksin (8) mukaan **C.S. Peirce**n ainut pysyvä virka oli mainitussa *The United States Coast and Geodetic Survey*'ssä, jonne hänet palkattiin tekemään tutkimusta astronomian ja geodeettisten tieteiden alalla. Työn luonne oli sellainen, että se antoi hänelle runsaasti aikaa luoda filosofiaa - mutta siitä huolimatta on tosi, että hän suoritti enemmän kuin puolet kypsän iän työstään empiirisen tieteen parissa. **C.S. Peirce** vaikutti **The United States Coast Survey**'ssä ajanjaksoina 21.9.1859-1.6.1860 sekä 1.7.1861-31.9.1891. Hänen työnsä fysiikkaan liittyvissä tutkimuksissa tuotti runsaasti julkaistuja kirjoituksia, joista jotkut olivat varsin mittavakin. Hän julkaisi fysiikan alalta myös kokonaisteoksensa *Photometric Researches* (1878). On ilmeistä, että hänen työskentelynsä kokeellisen tutkimuksen parissa vaikutti myös hänen filosofiseen ajatteluunsa. Siten **C.S. Peirce**n pragmaattista teoriaa merkityksestä voidaan pitää **Burksin** mukaan eräänlaisena yleiskatsauksena tuolloin vallinneesta tieteellisestä käytännöstä. Hänen kokemuksensa laboratorioista vaikuttivat hänen teoriaansa koskien laboratorioasetelmien etuja ja puutteellisuuksia. Hänen empiiristen tutkimustensa sanotaan olleen omaperäisiä, mutta ne ovat myös vaikuttaneet hänen filosofiaansa. Niinpä hänen tutkimuksensa psykologiassa vaikutti **Burksin** mukaan hänen mieltä koskevaan teoriaansa ja hänen indeterminisminsa juontuu **Burksin** mukaan hänen työskentelystään *Coast Survey*'ssä, jossa hän pyrki tuottamaan täsmällisempiä mittausten menetelmiä- ja standardeja. Esimerkiksi geodeettisten tieteiden parissa työskennellessään **C.S. Peirce** keksi virhetekijöitä painovoimanmittauksessa, joka johti lisätutkimushankkeisiin. Hän osallistui itse sittemmin projektiin jossa suunniteltiin ja kehiteltiin uusia ja parempia mittaussellisia standardeja. **Burksin** mukaan **C.S. Peirce** ei muodostunut miksiäkään merkittäväksi johtohahmoksi luonnontieteessä, vaikkakin hänen astronomian alalla suorittamansa työt osoittavat omaperäisyyttä, ja geodeettisen tieteen piirissä hänen työtään on arvostettu.

(8) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks.**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Introduction., pp. xiii-xiv., Ks. myös 5.411-5.412 sekä 7.21-7.35, 1966 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peirce'n näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, pp. i, 3 alah, 7, Jyväskylä., 5.3.1985]

Vuonna 1883 **C.S. Peirce** suoritti koesarjoja painovoiman mittaukseen liittyvistä epävarmuustekijöistä (9) (painovoiman vaihteluja mitattiin tuolloin erityisellä heilurilla) ja havaitsi mittauksessa puhtaasti fysikaalisia epävarmuustekijöitä. Samoihin aikoihin hän tutki ärsykekynnyksiä hyvin heikkoja stimuluksia käyttäen; ärsykkeet olivat hyvin lähellä ihmisen aistinten erotuskynnyksiä, ja **C.S. Peirce** oletti, että siitä seuraisi eroja ihmisten niissä tekemissä tulkinnoissa, ja siksi tutkittiinkin useita havainnoitsijoita. Tutkimuksessa halittiin saada tietoa siitä, missä määrin ihmiset luottivat havaintoihinsa, ja missä määrin havainnot yleensäkin olivat luotettavia. Professori **Joseph Jastrow** ja **C.S. Peirce** itse osallistuivat koehenkilöinä viikkojen mittaiseen koesarjaan niin, että se kävi molemmille lopulta hyvin rasittavaksi fyysisesti ja psyykkisesti. **C.S. Peirce** päätteli, että erityisesti astronomisissa teleskooppitutkimuksissa, jossa havaittavien objektien keskinäiset asemanmuutokset ovat äärimmäisen vähäisiä, olisi käytettävä kriittisissä tapauksissa useita havainnoitsijoita.

(9) [ks. esim. *Memoirs of the National Academy of Sciences 3, Part I*, pp. 73-83, 1884; Ks. myös: **Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, edited by **Arthur W. Burks**, VII, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Experimental Science., pp. 3-27; ks. Joseph Jastrowin osalta: pp. 31-34, 1966]]

Arthur W. Burksin (10) mukaan vuonna 1898 **C.S. Peirce** piti luentosarjan Cambridgessa käsitellen ainakin luentosarjansa seitsemännessä luennossa termiä *habit* - pyrkien kuvaamaan sitä selityserustana käyttäen fysiikan lakien luonnetta; **C.S. Peirce** viittasi tässä luentosarjassa kahdesti isäänsä **Benjamin Peirceen**: toisessa tapauksessa isänsä teokseen *Analytic Mechanism* selittäessään liikkeen luonnetta, ja kuvatessaan suhteellista ja absoluuttista liikettä hän jälleen viittaa isäänsä, koska isä oli havainnollistanut Charlesille yksinkertaisilla, heilureilla suoritetuilla kokeilla, joissa niiden heilumisaplitudit olivat erilaiset, koeasetelmiin liittyviä vääristäviä tekijöitä [mm. kahden vapaasti liikkuvan heilurin tapauksessa ollaan psykologisesti taipuvaisia ottamaan toinen niistä "kiintopisteeksi" vertailtaessa].

(10) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, edited by **Arthur W. Burks**, VII, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., *Habit.*, p. 289, sekä pp. 295-296, 1966].

MIELI

[Klikkaa tästä siirtyäksesi sisällysluetteloon](#)

On aivan mahdotonta yrittää ymmärtää **Charles Sanders Peircein** filosofiaa ellei ymmärrä jotakin filosofista yleensä, eli niitä taustoja, joiden pohjalta hän näkemyksiään loi.

Charles W. Morrisin (1) mukaan **C.S. Peirce** kasvoi filosofisessa ilmapiirissä, jossa toisena valtavirtana oli *looginen realismi*, ja toisena *idealismi*, josta kummastakin hän imi filosofiaansa tiettyjä vaikutteita, mutta syntesoi niitä niin, että hänen kohdallaan voidaan puhua omintakeisesta filosofiasta. **Charles W. Morris** pitää **C.S. Peircea** *platonilaisena realistina*, koska tämä katsoo kaiken kehityksellisyuden selittyvän ikuisolevaisten lakien asettamista reunaehdoista, jotka ovat sellainen maailman potentiaalinen olemus, joka tulee vähitellen paljastetuksi. Tähän sisältyy implisiittisesti se oletus, että maailma todella voisi kehittyä täydelliseksi, eikä niin, että kehitys voisi myös jäädä puolitiehen, tai aivan alkutekijöihin, ja silti olla äärimmäinen lopputulos. Samaa henkeä on myös hänen vastinparissaan *interpreted* ja *ad inifinitum*, jossa kehittyvällä käsitteellä on implisiittisesti jokin laajempi lopputulos.

(1) [**Morris, C.W.**, *Six Theories of Mind.*, Chicago, p. 282, 1932 - Cf. **Kinnunen, T.**, *Charles Sanders Peircein näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, p. 17., Jyväskylä., 5.3.1985]

C.S. Peirce ei ollut materialistisen näkemyksen edustaja, vaikka hänen edustamansa *pragmatism*in oppi onkin yhdistetty useimmiten välittömän hyödyn saantiin, ja sen tavoitteluun. Hän piti ihmistä ennenkaikkea *symbolisena olentona*, ja tästä syystä hän kehitti tälle olennolle sen todellisen maailman viitekehyksiä, ja sanoi sen tosinta toimintaympäristöä *mieleksi*, koska ihmisen toimintaa on mahdotonta ymmärtää ilman sellaista apparaattia, joka asettaa merkityksiä, ja elää niistä, ja kehittyä niitä käyttäen toiminnallisesti ehyemmäksi todellisuudekseen. Tämä *mieli* on tavallaan oma *elämänmuotonsa*, tai se voi sisältää sellaisia, kuten esimerkiksi tiede, joka on jäsentynyt niin, että siinä pyritään pääsemään perille totuudesta.

Useisiin lähteisiin vedoten (2) todettakoon, että *symbolisen prosessin* etenemisen eräs piirre on *progressiivinen kosmisuus*, jonka eräänä osatapahtumisena aktiiviset ja tarkentuvat, persoonien suorittamat joksikin tulkitsemiset tuottavat vähitellen esille *mielen*. Mieli on sekin merkki, joka kehittyy interferenssin lakien mukaisesti - ollen erottamaton osa symbolista prosessia, joka ei rajoitu pelkästään mielessä inhimillisesti koettavissa oleviin ilmentymiin. Ihminen on, tulkinnallisuuksineen ja merkkien muodostamisineen, joiden tuotoksena *mieli* myös eräin osin syntyy, osa sellaista tapahtumista, jonka kaikkia puolia hän ei ehkä koskaan ole tunteva sellaisina kuin ne kaikessa *teleologisuudessaan* ovat joksikin tulemassa, ja kokonaisuuden teleologisuuteen nivoutuneina. Symbolinen prosessi ei ole siis pelkästään keino, jonka avulla ihminen hyödyntää tapauksia - saavuttaakseen niitä merkeillä kuvaamalla *laajempia käsittämisen ympäristöjä*. Mieli ja ajatus eivät ole pelkästään tuottamuksia, joita merkkien käyttämisestä seuraa, koska ne ovat - ja jäävätkin - kaikkeuden sisäisolemukselliseksi ja ei-funktionaaliseksi piirteiksi. Se, että ajattelu ja merkkien muodostaminen ylipäätään on mahdollista, johtuu siitä, että maailman tapahtumista on kontrolloimassa joukko *ikuisia lakeja ja muotoja*, joiden kautta potentiaalisesti olemassaoleva voi tulla pelkistyneisyyteensä ja paljastetuksi. Nämä lait, jotka kussakin ajassa suosivat tiettyjen eksistenssien ilmestymistä, ja toisten eksistenssien poissaolevuuksia - ovat se voima, joka tuottaa tuloksellisuuksia tässä maailmassa. Nämä mainitut lait toimivat pikemminkin *finalistisen imuvoiman tavoin* kuin tehokkaina syy-seurannollisuuksien muotoina - jollaisia kussakin ajassa ja finiittiyksinä esiintyy käytettävyytenä. Niinpä *mentaalisuuskin* on tavallaan oimimassa olemassaolossaan tuollaisessa finalistisen kausaalisuuden maailmassa - eikä niinkään niissä eksistensseissä ja pyrinöllisyyksissä, jotka liittyvät ajan ja tapahtumisen virtaan. Mentaalisuus ja mieli, omina elämä-nimiseen ilmiöön liittyvinä tapauksinaan, ovat vain tapauksia ja tapahtumisten muotoja laajemmassa prosessissa.

(2) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, I, edited by Arthur W. Burks., Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., p. 96, 1966 - Cf. Morris, C.W., *Six theories of Mind*, Chicago., 1932 - Cf. Kinnunen, T., *Charles Sanders Peirce'n näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta*, p. 19., Jyväskylä., 5.3.1985]

C.S. Peirce (3) mukaan:

"*Mieli ja ajatus eivät ole tuottamuksia, joita merkkien käyttämisestä seuraa, koska ne ovat - ja jäävätkin - kaikkeuden sisäisolemukselliseksi ja ei-funktionaaliseksi piirteiksi*".

(3) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, I, ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., p. 96, 1966]

Emme siis tuota jotakin tiettyä lopputulosta, joka jäisi elämään ja jatkamaan sukuaan jonkinlaisena autonomisena yksikkönä, kuten esimerkiksi tieteenä, tai tieteenaloina, tai taiteena, jne. Tämä johtuu siitä, että mieltä ja mielekkyyttä eivät luo niinkään juuri nyt vallitsevat olosuhteet ja kontekstit, vaan tulevaisuus.

Israel Scheffler (4) luonnehtii tätä C.S. Peirce'n filosofian tätä puolta seuraavasti:

Jonkin erityistieteen mieli ei välttämättä ole se, mitä tämän hetken etevimmät asiantuntijat sen sanovat olevan, koska (tämä) lopullinen mieli on vasta muodostumassa ... Erityistiede tavoittelee totuutta - käyttäen metodeja, joilla on tietty, luja rakentuneisuus. Tiedemiesten työskentely luo vähitellen sitä mieltä, joka selittää erityistiedettä, ja jonka mieli on osa sitä tieteen sydäntä, jota tieteellinen teoretisointi alati luo: tiedollinen kehitys tieteen piirissä on johtanut siihen, että on muodostunut yksityisyyttä vailla oleva tieteen sydän, jonka kautta tieteen työntekijät kykenevät antamaan panoksensa tieteelle.

(4) [Scheffler, I., *Four Pragmatists, A Critical Introduction to Peirce, James, Mead and Dewey*, New York., Routledge & Kegan Paul., Humanities Press., p. 83, 1974; Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., 7.50, 1966]

Toisaalta C.S. Peirce (5) myös toteaa:

"*Organismi on pelkkä ajatuksen väline*".

(5) [Journal of Speculative Philosophy., II., p. 157; Kinnunen, T., *Charles Sanders Peirce'n näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta*, p. 19., Jyväskylä., 5.3.1985]

[Klikkaa tästä siirtyäksesi sisällysluetteloon](#)

Charles W. Morris (1) nimittää **C.S. Peircea** *logiiseksi realistiksi*, koska logiikka ei merkinnyt tälle joukkoa tautologioita, vaan oli keino, jolla älyn läsnäolles kyetään identifioimaan - eli maailman piirteistöön kuuluu myös äly.

(1) [Morris, C.W., *Six Theories of Mind.*, Chicago, pp. 283-284, 1932 - Cf. Kinnunen, T., *Charles Sanders Peirce: koottujen paperien filosofi.*, p. 14., Jyväskylä, 12.10. 1986]

C.S. Peirce (2) mukaan logiikka kuvaa sitä tapaa, jolla äly operoi kohteidensa kanssa oikein tai väärin, mutta itse kohteista logiikka ei kuitenkaan voi luoda tämän perusteella yhtenäistä ilmiöjoukkoa, jota yhtenäisyytensä vuoksi sanottaisiin tieteeksi. Logiikka sanoo vain: *näin äly on näissä tapahtumissa mahdollistunut ja näin käsittäminen on tapahtunut*. Tämä merkitsee pelkästään sitä, että logiikka kertoo meille, miksi tehtyjä päätelmiä ei tule pitää järjettöminä - ja miksi päätelmät ovat järjellisiä.

(2) [Ks. Scheffler, I., *Four Pragmatists, A Critical Introduction to Peirce, James, Mead and Dewey.*, New York., Routledge & Kegan Paul., Humanities Press., p. 84, 1974]

C.S. Peirce (3) kategorisoi logiikan seuraavasti:

"Logiikka on eräs filosofian osa-alue, mikä tahtoo sanoa, että se on eksperimentaalinen tai positiivinen tieteenalue. Logiikka ei kuitenkaan ole riippuvaista tehdyistä observaatioista, joita eri keinoin suoritetaan, vaan ilmiö, joka on avoinna kenen tahansa observaatiolle jokaisena hetkenä ja jokaisena päivänä. Filosofissa on kaksi pääsuuntausta koskien logiikkaa:

1) logiikka (ajattelun filosofia)

2) metafysiikka (olemisen itsensä filosofia)

Edellisiä vieläkin tärkeämpi ja yleisempi on korkea filosofia, joka antaa tiettyä selittyvyyttä tietyille logiikan ja metafysiikan totuuksille".

(3) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., 526, 1966]

Maailmassa oli siis olemassa esteettistä olemusta, tai ainakin sellaisia piirteitä, jotka tässä mielessä toimivat korkeammilla selittämisen- ja selittymisen tasoilla. Eipä siis ihme, että **C.S. Peirce** (4) kuvaa logiikkaa ajattelun taiteeksi ja ajattelun normatiivisten lakien tieteeksi siteeraten **Nicholaus de Orbellista**:

"dyalectica est ars artium et scientia scientiarum, ad omnium aliarum scientiarum methodorum principia viam habens".

Logiikan opetus on perusteltua, koska siten voidaan täyteyttää ja tehostaa mielen meditaatiota. kaikki myöntänevät kuitenkin sen, että koe, observatio ja vertailu sekä aktiivinen tietojen keruu ovat sitä, mitä todella tarvitaan. Ajattelu, niin keskeinen kuin se onkin inhimillisen tiedon prosessoinnissa, ei edes täydennä sitä, mitä matematiikka sisältää.

(4) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., p. 59, 1966]

Matematiikan osalta tämä esteettisen ylärakenteen selittävä merkitys on vähäisempi, ja sen olemukseen kuuluukin mahdollisimman aukoton selittämisen mekanismi, mutta toteutettuna niin, että se voi omaksua tosiasiansa mistä vain, ja käyttää niitä rakenneosina päättelyssä, ja käytettyjen rakenneosien ei tarvitse edes olla kokemuksellisuuden osia. **C.S. Peirce** (5) toteaa:

"Jos matematiikassa on kyse hypoteettisten konstruktioiden pohjalta tapahtuvasta dedusoinnista niin matematiikka on senlaatuinen tiede johon nähden logiikka ei ole relevanttia, mikä johtuu siitä, että matematiikan piirissä ei aseteta kyseenalaiseksi matematiikan mihinkään suuntautumattomia päättelyjä. Logiikka on luonteeltaan eksperimentaalista, tai tieteenalana tarkastellen positiivista. Tämä ei johdu siitä, että sen avulla tehdään joitakin erityisiä observaatioita empiriassa, vaan siitä, että se on sellainen

kokemuksellisuutemme osa, joka on yhteinen kaikille ihmisolennoille. Puhdas deduktiivinen logiikka on todellakin enimmältään matematiikkaa. Logiikka - niinkuin sitä päättelyissämme käytämme - antaa meille aivan toisenlaisen varmuuden tunteen kun päätelemme jotakin reaalisesta maailmasta; logiikka kertoo positiivisista tosiasioista ja niiden järjestyneisyydestä maailmankaikeudessa. Kun puhutaan induktiivisesta päättelystä tämä hyväksytään yleisesti, ja päättelyn katsotaan olevan todessa suhteessa toteen ja reaaliseseen maailmaan. Logiikka voidaan nähdä kahdella tavalla: toisaalta se koskettaa reaalista maailmaa, ja toisaalta se on objektiivaisesti eräs maailman sisältämistä seikoista. Kaikki maailman sisältämät todet asiat eivät kuitenkaan sovellu deduktiiviseen päättelyyn, jossa vallitsevat hypoteettiset konstruktiot hypoteettisine tosine asioineen".

(5) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., 524, 1966]

C.S. Peirce (6) jatkaa:

"... Matematiikan piirissä on kuitenkin osa-alueita, jossa logiikka-tieteenalan metodeja tarvitaan. Tämä koskee erityisesti sellaisia asiain tiloja, joissa tosiasiat ovat sekavana, vyyhdenomaisena massana - ja tällöin matemaatikon on tavallaan laadittava hypoteeseja siitä sen ulkopuoleisesta asemasta. Tällaisessa tapauksessa pitäisi pyrkiä rakentamaan asiain tilaa kuvaavia geometrisia suhteita niin että tuloksena olisi itseään selittävä järjestelmä, jonka rakentaminen perustuu tiiviiseen tosiasiaiden samanaikaiseen observointiin. Mutta jotta voitaisiin asettaa järjestelmään liittyvät tarkat hypoteesit, tulisi matemaatikon ennen operointeja ja määrittelyä, millainen jatkumo tosiasioista voi niiden tarkoituksen nojalla muodostua. Tämä vaatii loogista analyysia koskien niitä kaikkia tapahtuma-variaatioita, joista sitten erilaiset realisoitumiset selittyvät".

(6) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., 525, 1966]

C.S. Peirce (7) mielestä matematiikassa on ongelmallista se, että siinä kuvitellaan voitavan käyttää käsitteitä puhdistettuina, ja niin, että ne kohdistuvat vain rajatulle alueelle, mutta tosiasiasahan käsitteet levittävät selittävät lonkeronsa kaikkeen, ja on mahdotonta puhdistaa niitä niin, etteikö jokin niistä vaikuttaisi vieläkin jonkun tietyn osan selittymisessä:

"Matemaatikko voisi tähän sanoa, että matemaattisella päättelyllä voidaan käsitellä sellaisia seikkoja kuten äärettömyys, vaikka päättymättömien lukusarjojen käsite sisältää jo sinällään äärettömyyden käsitteen, sillä muutoin ei voisi olla olemassa päättymättömiä lukusarjoja - tai hypoteesia traskdendenteista irrationaalisista paljouksista, mikä taas sisältää toisenlaisen äärettömyyden käsitteen. Mikäli me emme kykene määrittelemään a fortiori matemaattisesti äärettömyyttä koskevia seikkoja, niin emme myöskään kykenise matemaattisesti päättelemään mitään jatkuvuutta (Continuity) koskevia seikkoja. Matemaattisesti me emme kykene rakentamaan tooppisen geometrian matematiikkaa luonteeltaan eksaktiksi".

(7) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., 526, 1966]

C.S. Peirce (8) kannalta logiikka on jotakin mieleen liittyvää:

"Logiikasta voidaan sanoa, että sen opetus on perusteltua siksi, että siten voidaan täyteyttää ja tehostaa mielen meditaatiota. Kaikki myöntänevät kuitenkin, että observaatio, vertailu, ja aktiivinen tietojen keruu ovat sitä, mitä todella tarvitaan. Ajattelu, niin keskeinen kuin se onkin inhimillisessä tiedon prosessoinnissa, ei edes täydennä sitä, mitä matematiikka sisältää".

(8) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., p. 59, 1966]

Myös filosofialla on **C.S. Peirce** (9) mukaan keskeinen rooli selittämisessä, vaikka sekin voi omaksua selittämisensä elementtejä tavattoman laajalta alueelta, eikä pelkästään jostakin tiukasti määritellystä empiriasta, joka on jo mitattu ja analysoitu tarpeeksi kattavasti, ja luotettavasti:

"Minkälaatuiseen kokemuksellisuuteen korkea filosofia sitten perustuu? Jokaisessa erityistieteessä observationaalisuuden taito liittyy kokeellisuuteen, jossa prosessissa tieteenala ikään kuin paljastaa itsensä meille maailmassa. Tämä liittyy kiinteästi siihen tietämykseen, joka on jo hankittuna, tai muulla tavoin johdettuna muista seikoista, ja siksi tietämys on katsottava tehdyksi tulkinnaksi ja teoriaksi, jotka molemmat pohjaavat ja peilaavat kokeellisuuteen ja kokeellisuuden kautta ... Filosofiasa ei ole olemassa mitään erityistä observationaalisuuden taitoa, ja mikään filosofinen tietämys ei ainakaan suoraan juonnu kokeellisista asetelmista. Toisaalta mikä tahansa tulkinta sinällään on jo kokemuksellinen tapahtuma. Jopa logiikka, joka on korkeampi kahdesta korkean filosofian selittämistä alalajista tekee eron toden ja valheellisen välillä. Logiikan avulla on mahdollista erottaa toisistaan totuus ja valhe, ja logiikan muodosta johtuen on mahdollista, että monet asiat voivat toisinaan olla tosia ja toisinaan taas valheellisia ... Illuusio on aivan yhtä tärkeä kokemuksellinen tapahtuma kuin todet, aistimelliset perseptiotkin filosofisen työskentelyn kannalta".

(9) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., .527- .528, 1966]

C.S. Peirce (10) mukaan filosofiassa on kaksi pääsuuntausta koskien logiikkaa, nimittäin

- 1) logiikka [ajattelun filosofia], ja
- 2) metafysiikka [olemisen itsensä filosofia].

Edellisiä vieläkin tärkeämpi ja yleisempi on KORKEA FILOSOFIA, joka antaa tiettyä selityvyyttä tietyille logiikan ja metafysiikan totuuksille. Minkälaatuiseen kokemuksellisuuteen KORKEA FILOSOFIA sitten perustuu? Jokaisessa erityistieteessä observationaalisuuden taito liittyy kokeellisuuteen, jossa prosessissa tieteenala ikään kuin paljastaa itsensä meille maailmassa. Tämä liittyy kiinteästi siihen tietämykseen, joka on jo hankittuna, tai muulla tavoin johdettuna muista seikoista, ja siksi tietämys on katsottava tehdyksi tulkinnaksi ja teoriaksi jotka molemmat pohjaavat ja peilautuvat kokeellisuuteen ja kokeellisuuden kautta.

(10) [Peirce, C.S., *Collected papers of...*, VII-VIII, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Chapter 4, Consciousness, pp. {526-527 }, 1966]

C.S. Peirce (11) mukaan kaikki kokemukselliset elementit kuuluvat kolmeen luokkaan -ja koska ne voidaan parhaiten määritellä numeerisin käsite-dimensioin, niin niitä voi sanoa kainopytagoralaisiksi kategorioiksi:

1. Monadiset eli ykseökokemukset, jotka voivat tulla havaituiksi ilman inkonsistenttiutta, vaikka kokemuksellisuudessa ei olisi läsnä muuta.
2. Dyadiset kokemukset, jossa joku havaitsee itsensä vastinpariksi jollekin objektille suorassa kokemuksessa.
3. Triadiset, eli ymmärtämisen kokemukset, jotka viittaavat erilaisia kokemuksia toisiinsa yhdistävien seikkojen kokemiseen".

(11) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., .528, 1966]

C.S. Peirce (12) mielestä **Ei ole olemassa eroa toden havainnon ja hallusinaation välillä**, vaikka toden, ja monen ihmisen yhdessä samankaltaisena näkemän havainnon sisällöstä voidaan olla helpommin yhtä mieltä kuin hallusinoivan henkilön havainnon todellisuudesta - johtuen siitä, että kaikki eivät havainnoi samalla tavoin kuin hallusinoiva henkilö. Samanlaisuus on siinä, että loogiselta kannalta kummassakin tapauksessa havainnolla on tietty yhteytensä siihen, mitä pidetään totena - kuten myös siihen, mihin siten uskotaan... Sillä joka tietää jotakin sellaista, jolla ei ole mitään yhteyttä olemassaolevaan tiedolliseen materalipohjaan, on samankaltaisia vaikeuksia kuin hallusinoivalla henkilöllä on todistaa näkemyksensä oikeellisuutta. Sillä mitä uudella tavalla jotakin tietävä henkilö lausuu, on yhteytensä siihen, mitä kaikkea tämä pitää totena - ja mihin kaikkeen hän uskoo. Molemmilla - sekä periteisellä, että uudella tavalla tietävillä - on tiedossaan ja sen jäsentymisen tavassa tietty logiikkansa, mikä tarkoittaa sitä, että lausutut, ja tosina

pidetyt lauseet ovat tietyssä suhteessa siihen, mitä pidetään totena, ja mihin vääjäämättömästi uskotaan. Kysymys, joka herää, on se, että jos kyseessä on todella fundamentaalilla tavalla uusi tieto, niin millaisella kielellä se on ilmaistavissa? Toisena kysymyksenä on se, miten tällaisen uuden tiedon avulla voidaan falsifioida aiemmin hyväksytyt tiedot?

(12) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., 644, 1966]

C.S. Peirce (13) väittää epäilyksen synnyttämän ärtymyksen tunteen olevan ainoan motiivin pyrkimyksessä päästä varmuuteen siitä, mihin uskotaan, ja tämä pyrkimys lakkaa epäilyn hälvettyä.

(13) [Cohen, M.R., (ed.): *Chance, Love and Logic.*, New York., p. 16, 1923 - Cf. Morris, C.W., *Six Theories of Mind.*, Chicago, p. 283, 1932 - Cf. Kinnunen, T., *Charles Sanders Peircen näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, p. 17., Jyväskylä., 5.3.1985]

C.S. Peirce (14) väittää, että ihminen oppii jotakin uutta tekemiensä virheiden ja vääristyneiden merkkien interferenssi vaikutusten positiivisen epäilyn kautta; ihminen oppii erottamaan tämänkaltaiset epäilyn muodot vääristyneistä ja kuvitelluista epäilyistä.

(14) [Scheffler, I., *Four Pragmatists, A Critical Introduction to Peirce, James, Mead, and Dewey.*, New York., Routledge & Kegan Paul., Humanities Press., p. 83, 1974 - Cf. Kinnunen, T., *Charles Sanders Peircen näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, p. 20., Jyväskylä., 5.3.1985]

C.S. Peirce (15) mukaan *ajattelun funktiona ei ole muu kuin tuottaa toiminnan tapoja - ei ole olemassa niin hienojakoisia merkitysten eroavaisuuksia, etteivät ne perustuisi tavalla tai toisella käytäntöjen välillä vallitseviin eroihin.* Hän kehottaa meitä erityisesti tarkkailemaan niitä vaikutuksia, jotka saattaisivat olla käytännön seuraamuksia käsitteiden kuvaamien objektien vaikutuksista.

(15) [Morris, C.W., *Six Theories of Mind.*, Chicago, p. 283, 1932 - Cf. Kinnunen, T., *Charles Sanders Peircen näkemyksiä tieteestä ja sen olemuksesta.*, p. 17., Jyväskylä., 5.3.1985]

KOSMOLOGIA JA SYNEKISMI

[Klikkaa tästä siirtyäksesi sisällysluetteloon](#)

Kirjeessään William T. Harrisille (joka oli *Journal of Speculative Philosophy* -lehden päätoimittaja) C.S. Peirce (1) puhuu mielestä [Mind] ja sen olemuksesta. C.S. Peirce mukaan **mieli on virtuaalinen**, eikä sitä tule käsittää tapausten muodostamana sarjoittumisena, eikä pelkästään aika-avaruudellisena, eikä jonakin, joka olisi olemassa kytkeytymän, jolla olisi kiinteä olemus jonakin hetkenä.

(1) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VIII edited by Arthur W. Burks, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Correspondence, 30.11.1868, lett., C.S. Peirce to W.T. Harris, p. 185, 1966]

C.S. Peirce (2) kosmologian eräitä ominaispiirteitä paljastaa hänen kirjeensä Christine Ladd-Franklinille, jossa hän luonnehtii mm. maailman yleistä evoluutiota hyperboliseksi, eli äärimmäisyydestä toiseen ajautuvaksi prosessiksi, eli alkukaaos muuttuu täydelliseksi jäsenyntyneisyyden tilaksi, ja satunnaisuus häviää lopulta kokonaan:

"... kaaos, **tohu bohu**, mitään olemattomuus muuttuu toisenlaiseksi mitään olemattomuudeksi, kuolleudeksi, jossa lait ovat voittaneet satunnaisuuden ja spontaanisuus on kadonnut. Tila, jossa me nyt elämme, sisältää sekä satunnaisuutta, että konformistisuutta niin, että siinä esiintyy selvästi **habit-pyrkimystä**, tai **generalisoituneisuutta**, joka yhäti toiminnan kautta lisääntyy. Maailma kasvaa vähitellen (lain) kiinteytymöksi, vaikka kehityksen juuret johtavatkin sattuman maailmaan... Uskon, että **tavan laki** (*The Law of Habit*) on puhtaasti fysikaalinen, mutta toisaalta uskon, että **aine on kuoleutunut mieltä**, ja syntynyt prosessissa, jossa tapa kehkeytyy diffusiudesta. Siinä, missä jokin fysikaalinen prosessi voidaan palauttaa alkuasetelmiinsa ilman väkivaltaa ja loukkaamatta mekaniikan lakeja, niin **tavan laki** estää tällaisen. Aika on jotakin, jonka synty liittyy siihen, mitä tavan tapa toimia (*The Action of Habit*) on. Ensi näkemältä näyttää absurdilta, tai mystiseltä puhua ajasta jonakin, joka on syntynyt, sillä evoluutio edellyttää aikaa.

Aika liittyy mukaan siinä säännöllisyydessä, jossa virittyneudet (feelings) tulevat jäsentyneeseen interaktioon keskenään. Alkukaaoksessa ne olivat loputtomia, vailla suhteutumista keskenään, eikä niiden välillä siten ollut jatkuvuutta: olevaisuus oli niistä koostuvaa pulveria. Ja tämä tila saattoi olla pahempikin, sillä pulveri ei ollut tasaisesti jakautunutta, vaan tiheydeltään vaihtelevaa. Olisihan mikä tahansa säännömukaisuus merkinnyt jo yleisyyttä. Voisit kysyä, mikä lopulta ensinnä omasi yleisyyttä. Yhtä absurdia olisi kysyä pienintä mahdollista finiittistä numeroa. Äärimmäisen kaukaisesta menneisyydestä siirryttäessä hyvin kaukaiseen menneisyyteen oli evoluutio toiminut jo hyvin pitkän ajan. Tämä ajanjakso on kuitenkin vain meidän tapamme sanoa jotakin olleen tekeillä, sillä reaalista aikaa ei ollut, koska ei ollut jälkeäkään toistuvasta säännönmukaisuudesta. Toisaalta ei liene väärinkään käyttää aika-kieltä. Virittyneyksissä (feelings) ilmaantui samuuksia, jotka hävisivät nopeasti ja ilmaantuivat jälleen sattumalta uudelleen. Lopulta esiintyi myös yleisyyttä, jonka kesto oli vähäinen, mutta joka myös ilmestyi yhä uudelleen, ja lopulta samanlaisuus tuotti samanlaisuutta niin, ettei häviämisiä tapahtunut. Ja nekin virittyneyksistä, jotka eivät välttämättä olleet samanlaisia, alkoivat kytkeytyä ja yleistyä muodostaen kontinguiteettirelaatioita".

(2) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VIII, edited by Arthur W. Burks, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., Correspondence, 29.8.1891, Lett. C.S. Peirce to Christine Ladd-Franklin, p. 214, 1966 - see also: *A Treatise of Cosmology.*, I., introduction., 1904]

Nämä C.S. Peirce'n kosmologiset näkemykset ovat hyvinkin saattaneet vaikuttaa siihen, että hän kehitti *synekismin oppinsa* selittämään mielen toimintatapaa. Hän kertoo kehtelleensä ideaansa vuosikausien ajan, kuten kosmologiaansakin, ja päätyi siihen, että *jatkuvuuden periaate* läpäisee melkein kaiken kokemuksellisuuden, ja mikään sen elementeistä ei ole tästä irrallaan. Tästä seuraa esimerkiksi se, että jos jokin propositio viittaisi johonkin sellaiseen, joka ei liitykään mitenkään kokemuksellisuuteen, on kyseessä määrittelmättömissä oleva laadutus, koska sitä ei voida tuoda kokemuksellisuuden yhteyteen. Ja toisaalta: propositiolla, jolla ei ole suhdetta mihinkään, ei ole merkitystäkään. Tällaisia ajatuskulkuja seurasi myös William James, sekä myöhemmin Ludwig Wittgenstein, ja tästä kokemuksellisuuden muodostamasta jatkuvuuden periaateista tuli heidän filosofiansa sisältö.

C.S. Peirce (3) juonsi *synekismin* periaatteensa aina antiikin filosofiasta saakka, ja katsoi, että monet nykyajan kiistakysymyksistä juontuu siitä, ettei tätä jatkuvuuden periaatetta ole ymmärretty:

"Termi synechism on englanninkielinen vastine kreikankieliselle termille [synekhismos, joka on juonnettu kreikankielisestä ilmauksesta synechiis], joka tarkoittaa 'jatkuvaa'. Kahden vuosisadan ajan olemme liittäneet sanoihin 'isteja' ja 'ismeja', jotka viittaavat uskonkuntiin, ja ovat keskeisiä käytettyjen kantasanojen merkityksenmuodostumisessa. Niinpä materialismi on oppi, jonka mukaan kaikki on materiaa; idealismi on oppi, jonka mukaan kaikki muodostuu ideoista, ja dualismi on filosofia, joka jakaa kaiken kahteen selittävään osioon. Ehdottamani synekismi merkitsee tendenssiä, jonka mukaan kaikkea voidaan pitää luonteeltaan jatkuvana".

(3) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by Arthur W. Burks, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., § Synechism and Immortality., .565- .566, 1966.]

Tieteenfilosofisissa tarkasteluissaan C.S. Peirce (4) sanoo:

"... Me kysymme tieteessä sitä, millaisia esineet ovat - ajattelimme me niistä mitä tahansa - eli mitä on todellisuus. Totuutta ja todellisuutta ei voisi olla olemassa ilman, että olisi jotakin, mikä on sellaista kuin se on. Me puhumme kovin mielellämme kovista tosiasioista (hard facts) - ja toivomme tietämyksemme vahvistavan niiden olemassaolon. Tosiasioiden kovuus liittyy usein siihen, että ne ovat kaikkein hellittämättömimmän valtaosan ihmisistä välitgömässä aistimuksellisuudessa - tavalla tai toisella niin, että voimme puhua jopa irrationaalisesta hellittämättömässä aistimuksellisuudessa olemisesta. Voimme puhua secondness-elementistä, mikä tarkoittaa sitä, että olemme kiinteässä kaksisuuntaisessa relaatioissa niihin objektivaikutuksiin, jotka ovat luonamme - hellittämättä otetaan meistä. Me emme voi irroittautua niistä, niin hellittämättömän itsepitäisesti niitä aistimme".

(4) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by A.W. Burks., The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., .659, 1966]

Tietoisuutta tutkiessaan **C.S. Peirce** (5) toteaa mm. aistimuksista yhtäpitävästi:

"Me emme saata tosiasiasa observoida aistimuksen laadullisuutta sen kaikessa puhtaudessaan, koska läsnä on lukuisia muitakin aistimusta tai tuntemusta modifioivia elementtejä. Keskeistä ei ole se, että aistimus on levoton luonteeltaan ja altis erilaisille häiriötekijöille, vaan se, miksi aistimus lopulta laadutetaan, mikä on kaikki, mitä aistimuksesta voidaan tietää. Aistimuksen laadutus on itsessään yksinkertainen, eikä se ole mikään objekti vaan eräs tietoisuuden tila. Laaduke sensijaan voidaan liittää objekteihin".

(5) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by **A.W. Burks.**, The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Chapter 4., Consciousness., .530, 1966]

Mielen filosofiaa tutkiessaan **C.S. Peirce** (6) taas toteaa:

"... On vaikea kysymys pakottaako mikään vakava prinssi muodostamaan selviä rajapintoja koettavan havainteen (percept) ja koettavuuteen tulevan havainteen (antecept) välille, tai jo koetun havainteen (ponecept) välille, joista viimeksimainittu saattaa olla pelkkä haalistunut muistikuva aivan eri yhteyksiin kuuluneesta asiasta. Voi olla, että koettava havainne on rajatapaus tulevien havainteen ja jo koettujen havainteen välisessä epämääräisyydessä. tai ehkä pikemminkin (suokaa anteeksi epätarkkuuteni ilmaisussani) kyse ei ole täsmällisesti ottaen tällä tavoin paikantuvuudesta, vaan että termejä käytetään merkitsemään suoraa ja kontrolloimatonta interpretaatiota siitä, mitä ovat percept, antecept ja ponecept".

(6) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII., ed. by **A.W. Burks.**, The Belknap Press of Harvard University Press., Cambridge-Mass., Science and Philosophy., Philosophy of Mind., pp. 381-382, 1966]

C.S. Peirce (7) mukaan synekismin periaatteella on useitakin erityisiäkin seuraamuksia liittyen mm. tuntemiimme tieteisiin, ja niiden tapaan selittää asioita. Synekismin periaatteen mukaan ei ole esimerkiksi sallittua sanoa, että tasakylkisen kolmion kulmien summa on euklideen geometrian mukainen, mutta voimme sanoa sen olevan yhtä kuin jokin määrä [+/-] jokin toinen määrä, jonka aiheuttamaa erotusta pienentämällä kaikki kulmiot voidaan mitata. Myöskään emme voi sanoa avaruudella olevan täsmälleen kolmea dimensiota, vaan että kehojen liikkeet useammassa dimensiossa ovat äärimmäisen pieniä. Myöskään ilmiöt eivät ole täydellisen säännöllisiä, vaan niiden säännöllisyyden aste on hyvin korkea. Fyysisestä kontroversiosta, voimme sanoa että kaikki ilmiöt ovat sitä yhdeltä osin, vaikka jotkut ovat enemmän mentaalisia ja spontaaneja, toiset enemmän materiaalisia ja säännöllisiä. Kaikissa on silti tietty määrä vapautta tai pakkotahtisuutta [constraint], mikä mahdollistaa sen, että ne voivat olla teleologisia ja tarkoitteisia

(7) [**Peirce, C.S.**, *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., § Synechism and Immortality., .568 -.570, 1966.]

C.S. Peirce (8) sanoo myös:

"Synekisti ei voisi sanoa: "Olen yksinomaan ja pelkästään omaa itseäni, enkä lainkaan sinua". Mikäli omaksut synekismin, on sinun tuomittava [abjure] tämänkaltainen metafysiikka, tai väärä pinttymä, koska kaikki sinun naapurisi ovat, tietyssä määrin, sinua, ja paljon suuremmassa määrin kuin voisit uskoa -ilman syvää perehtymistä psykologiaan. Todellakin se itseys [selfhood], jolla attributoit itsesi on suurimmalta osin vulgaarein itseriittoisuuden harhaluulo. Kaikki ihmiset, jotka sinuun liittyvät ja elävät kanssasi analogisissa olosuhteissa, ovat myös tietyssä määrin osa sinua, mikä ei tarkoita sitä, että naapurisi olisivat yhtä kuin sinä ... On myös toinen suunta, jossa barbaarista käsitystä persoonallisesta identiteetistä tulisi laajentaa. Eräs brahmaaninen hymni alkaa: "Olen puhdas ja rajaton Itse, JOKA OLEN [am] onni ja autuus, ikuinen, ilmaantunut [manifest], kaikensisältävä, ja JOKA OLEN [am] substraatti kaikelle, jolla on nimi ja muoto". Tämä ilmaisee enemmän kuin nöyrytys, koska se nielaisee poloisen individuaalin itsen rukoilijan Hengessä. Kaikki vuorovaikutus mielestä mieleen käy olemisen jatkuvuuden kautta! Ihminen kykenee kiinnittämään itsensä luomisen draaman rooliin, ja niin pitkälle kuin hän kadottaa itsensä tähän rooliin, miten nöyräosainen rooli onkaan, hän samaistaa itsensä näytelmän kirjoittajaan".

(8) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., § Synechism and Immortality., . 571-.572, 1966.]

C.S. Peirce (9) toteaa edelleen, että kehollinen tietoisuus ei ole muuta kuin pieni osa siitä, mitä on ihminen. On myös toisaalta sosiaalinen tietoisuus, jossa yhden ihmisen tietoisuus kehoistuu yhteen toisten tietoisuuksien kanssa, ja joka jatkaa elämäänsä ja hengitystään ja jolla on olemassaoloon paljon kauemmin mitä pinnallinen tarkkailija voisi kuvitellakaan. Lisäksi ihminen ylittää myös spirituaaliseen tietoisuuteen, jonka kautta hän liittyy *ikuisiin totuuksiin* [verities], joista kaikkeus kokonaisuudessaan kehoistuu. Tämä on *arkkityyppinen* [archetypal] idea, joka ei voi koskaan olla väärä; tulevan maailman muodon määrää erityinen *spirituaalinen kehoistumo!*

(9) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., § Synechism and Immortality., .576, 1966.]

Ja kaiken tämän kruunaa **C.S. Peirce** (10) visio kuolemattomuudesta:

"Synekismi kieltäytyy uskomasta, että kun kuolema tulee, jopa kehollinen tietoisuus häviäisi nopeasti. Kuinka asian laita lopulta on, on vaikea sanoa observationaalisen datan täydellisen puuttumisen vuoksi! Tässä, kuten muuallakin on synekistinen ennustus [oracle] enigmaattinen. Mahdollisesti senkaltainen voimakas fiktio, joka on esitetty vastikään julkaisussa teoksessa [Dreams of the Dead, Boston, 1892] voi olla totta".

(10) [Peirce, C.S., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce.*, VII, edited by **Arthur W. Burks**, Cambridge-Mass., The Belknap Press of Harvard University Press., § Synechism and Immortality., .574, 1966.]

[Klikkaa tästä siirtyäksesi sisällysluetteloon](#)